

PACE NIEUWSBRIEF

jaargang 8 – nummer 14 / mei 2009

PACE

Stichting
Papua
Cultureel
Erfgoed

Comité van Aanbeveling

Drs. Frits Sollewijn Gelpke
oud-bestuursambtenaar
NNG, oud-voorzitter
Nieuw-Guinea Raad,
historicus.

Dhr. Fred Korwa
Papua vertegenwoordiger,
oud-medewerker Ministerie
van Landbouw

Prof.dr. Suzan Legêne
hoogleraar politieke
geschiedenis, Vrije
Universiteit Amsterdam,
voorzitter Werkgroep Cul-
tuur, Nationale UNESCO
Commissie en oud-hoofd
Museale Zaken, Tropen-
museum Amsterdam

Mr. Carel Schneider
oud-bestuursambtenaar
NNG, oud-ambassadeur,
schrijver (pseudoniem
F. Springer)

Drs. Dirk Vlasblom
journalist *NRC Handels-
blad*, antropoloog en
historicus m.b.t. Papua

Dhr. Joop van Zijl
radio- en televisiejournal-
ist, o.a. redactie NOS

Dhr. Aad van den Heuvel
televisieprogrammamaker

Mr. Jan Herman van Roijen
oud-ambassadeur in
Jakarta en Londen

Berichten van nabij de varkensmarkt

Onze vernieuwde website is een kijkje waard. We zijn nog hard aan het werk om een aantal meer-
talige vernieuwingen door te voeren maar zijn
blij met het resultaat tot nu toe: een site voor een
breder publiek en een uitgebreidere zoekfunctie,
nieuwsrubriek en achtergrond informatie. Kijk op
www.papuaerfgoed.org.

Interne bewegingen

Binnen het Comité van Aanbeveling is er wisse-
ling van de wacht. Helaas is drs. Cees van Dijk
ons ontvallen: op onze site in het nieuwsarchief
een in memoriam over hem. Verheugd zijn we dat
professor Suzan Legêne het comité komt verster-
ken. Zij is hoogleraar politieke geschiedenis aan
de Vrije Universiteit in Amsterdam, met een lange
staat van dienst in visievorming en organisatie
rondom postkoloniaal erfgoed (o.a. bij het KIT en
UNESCO).

Binnen het bestuur hebben Huub van der Erve,
Harry van der Heide en Suzie Joku afscheid moe-
ten nemen, in verband met te drukke werkzaam-
heden. PACE is hen zeer erkentelijk voor hun
inzet op velerlei vlak. Piet Bots fungeert inmid-
dels als interimvoorzitter en heeft voor PACE een
werkbezoek aan Papua gebracht begin 2009, zie
ook hieronder. Inmiddels heeft een aantal nieuwe
mensen toegezegd zitting te nemen in het be-
stuur. In de volgende nieuwsbrief zullen wij hen
uitgebreider introduceren.

PACE in Papua

De samenwerking met partners in Papua gaat
voort. In de vorige nieuwsbrief berichtten we al
over het feit dat repatriëren van erfgoed, en met
name artefacten een kwestie van lange adem is
en op dit moment onveilig. Tegelijkertijd zijn er
wel allerlei andere mogelijkheden voor samen-
werking en ontsluiting richting Papua.

We noemden al de digitale toegang van boeken
en de groeiende behoefte aan beeldmateriaal.
Inmiddels zijn er contacten gelegd met het in
september 2008 opgezette Papua Resource
Center in Kotaraja, Papua (nabij hoofdstad Jay-
apura). Het kenniscentrum wil een fysieke plek
van kennis zijn met een publieksfunctie maar ook
een digitale kennisbank over allerhande Papua
informatie. Omdat het kenniscentrum net nieuw
is, heeft het tijd nodig om opgebouwd te worden

maar de intentie om er echt iets van te maken is
er zeker. PACE is reeds in gesprek over toekom-
stige ontsluiting van de digitale erfgoed collectie
op hun digitale kennisbank.

Gouverneur Bas Suebu is ook bezig met het
halen van meer kennis over cultuur, geschiedenis
en erfgoed naar Papua. Een van de manieren om
dat te doen is de organisatie van een conferen-
tie en festival culturele diversiteit in Papua, die
beiden bij voorkeur in de eerste helft van 2010
zullen plaatsvinden. PACE zal deelnemen aan de
voorbereidingen hiervoor, waaronder een voor-
bereidende meeting over culturele diversiteit in
Papua, medio 2009.

Linken Leggen Lombok

Het Utrechtse erfgoed project Linken Leggen
Lombok richt zich op de verhalen achter de
straatnamen in Utrechtse wijk Lombok, één van
de Indische buurten van Nederland. PACE werkt
in dit project samen met het Museum Maluku,
Kosmopolis Utrecht en met diverse culturele
instellingen en kunstenaars in en buiten Utrecht.

Het gehele jaar door zijn er een mooie program-
ma's in de aanbieding. Zo was er een Varkenssalon
op locatie in café Kopi Susu in Lombok, inclusief
fototentoonstelling uit de PACE collectie. Foto-
grafe Bodil Anais liet zich door de Laan van Nieuw
Guinea inspireren en benadrukt in haar werk de
zichtbaarheid van Papua's. Haar foto's zijn nog te
zien tot eind juni in en rond de Laan van Nieuw
Guinea. Beeldhouwster Fieke de Roij maakte een
stenen Molukse prauw die te zien is in de Moluk-
kenstraat. Voor het gehele programma en agenda
zie www.linkenleggenlombok.nl.

NB: speciaal voor onze lezers bieden wij een
wijkwandeling door Lombok aan door wijk-
deskundige Peter Hagenaar. Hij vertelt over
de geschiedenis van de wijk en wandelt langs
diverse speciaal ingerichte kijk- en luistergaten
en kunstwerken in de wijk. Wijkwandelingen zijn
op de zaterdagen 30 mei, 6 juni en 20 juni, 13u.
verzamelen in Kopi Susu, Kanaalstraat 69. Zelf
wandelen? Dat kan via de speciaal ontworpen GPS
route.

Aanmelden kan via info@papuaerfgoed.org of
bel naar ons kantoor: 030 6045422.

Nancy Jouwe, directeur PACE

Het belang van mondelinge geschiedenis van en voor Papua's

Mondelinge geschiedenis: de ontwikkeling van een historische discipline

Begin 20e eeuw stond geschiedschrijving gelijk aan de studie van geschreven bronnen. Mondelinge getuigenissen werden als onbetrouwbaar beschouwd en geschaard in de hoek van folklore. Vanaf de jaren '50 werden mondelinge bronnen steeds belangrijker voor historici die zich richtten op volken met orale tradities in Afrika, Azië en Oceanië. De opkomst van vrouwengeschiedenis en postkoloniale geschiedenis zorgde voor meer waardering van mondelinge bronnen. Inmiddels heeft mondelinge geschiedenis zich als een volwaardige discipline binnen de geschiedwetenschappen ontwikkeld.

Door gebruik te maken van mondelinge getuigenissen kregen bepaalde onderwerpen meer aandacht zoals identiteit, etniciteit en klassenbewustzijn. Dit kwam omdat mondelinge bronnen ervaringen lieten horen van mensen die hun verhaal doorgaans niet terugvinden in de officiële of institutionele bronnen. Naast feitelijkheden kunnen mondelinge getuigenissen ons ook veel leren over de betekenis die door bepaalde groepen mensen aan bepaalde gebeurtenissen werden toegekend. Dr. Esther Captain, historica, geeft aan: 'De stichting Mondelinge Geschiedschrijving Indonesië bijvoorbeeld heeft in de loop der tijd een omvangrijke collectie gesprekken aangelegd met mensen die zijn geïnterviewd over hun ervaringen in Nederlands-Indië en de overgang naar Indonesië. Die interviews completeren de stukken in het archief, waardoor een evenwichtiger beeld van een bepaalde tijdsperiode ontstaat.'

Critici gaven aan dat het menselijk geheugen een te onbetrouwbare bron is omdat het selectief werkt. Dit startte een discussie waarbij het belang van kritische bronnenstudie in het algemeen – die van geschreven documenten inbegrepen – steeds belangrijker werd. Inmiddels is het meer gangbaar om naar geschiedenis te kijken als een representatie en selectieve weergave van feiten en gebeurtenissen uit het verleden, gekoppeld aan een context. Daarbinnen zijn geschreven en mondelinge bronnen beide van waarde.

Mondelinge geschiedenis onderzoeker Yvette Kopijn zegt over het maatschappelijk belang van verhalen verzamelen: '...voor de samenleving is het zinnig de verhalen [...] te kennen. De ervaringskennis die erin besloten ligt bevat tal van aanwijzingen hoe met de huidige problemen van toenemende vervreemding en opkomend extremisme om te gaan.'

Het belang van Papua verhalen door Papua's verteld

De vele volken die Papua bewonen kennen een orale traditie en hebben nauwelijks hun kennis en

Mw. Roos Tjoë

ervaring op schrift gesteld. Schriftelijke bronnen over Papua's komen voornamelijk van westerse wetenschappers (uit verschillende disciplines) zoals historici, antropologen, etnologen en linguïsten. Informatie over het naoorlogse Nederlands Nieuw-Guinea, de migratiegeschiedenis naar Nederland en het leven als postkoloniale migranten in Nederland, is in beperkte mate schriftelijk vastgelegd en eigenlijk nauwelijks door Papua's zelf. Een mondeling geschiedenis traject heeft dan niet alleen een grote sociale waarde voor Papua's zelf maar ook een wetenschappelijke waarde voor een breder publiek. Want hoe hebben de Papua's hun overtocht naar Nederland ervaren, welke overlevingstechnieken zijn er ontwikkeld, trouwden ze binnen of buiten de 'eigen groep', woonden ze in Nederland bij elkaar of juist niet? Ook is het interessant om te weten hoeveel Papua's nog herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog hebben en de overgangperiode van Nederlandse overheersing naar Indonesische.

Het zijn relevante kwesties om aan Papua's zelf voor te leggen maar geen eenvoudige vragen om aan hen te stellen. Het rakelt immers veel, soms nare, herinneringen op en doet hen denken aan mensen en plaatsen waar ze lang geleden afscheid van moesten nemen.

Ook hangt het er vanaf wie de vraag stelt en waarom. Het heeft voor- en nadelen dat een lid van de gemeenschap zelf ook de interviewer is. Zij/hij kent immers de culturele codes, de Maleise taal en kan vanwege de bekendheid eerder vertrouwen wekken. Tegelijkertijd wordt een lid van de gemeenschap nooit als neutraal gezien, en kan hij/zij zelfs in een bepaald kamp worden geschaard, zelfs in het 'verkeerde' kamp.

Hoe het ook zij, verhalen vertellen is een echte Melanesische kwaliteit, en een mondeling geschiedenis traject kan die kwaliteit weer bevestigen of zelfs (re)activeren, zowel bij de geïnterviewde als bij de interviewer.

De urgentie bevestigd

PACE is sinds 2008 bezig met een mondeling geschiedenis project, dankzij ondersteuning van het ministerie van vws. We vragen eerste generatie Papua's naar hun herinneringen over de Tweede Wereldoorlog, hun leven in Nederlands Nieuw-Guinea en hun migratie naar Nederland. In de aanpak is in het traject bewust gekozen voor individuele gesprekken boven groeps gesprekken, zodat eenieder goed aan bod komt. Voorafgaand aan het project is de gemeenschap tijdens Papua publieksevenementen, PACE varkenssalons, deze nieuwsbrief en via telefoontjes, briefwisseling en een op een gesprekken geïnformeerd over het project. In het najaar van 2009 zal PACE ook nog een publieksevenement organiseren speciaal voor de gemeenschap, om resultaten van het project te delen.

De urgentie om verhalen te verzamelen is groot, zo meldden wij al in eerdere nieuwsbrieven. Hoe urgent bleek toen mevrouw Roos Tjoë werd geïnterviewd. Niet lang na het interview overleed zij helaas, april 2009. Hiermee werd op treurige wijze het belang en de urgentie van het project bevestigd. Het is dan ook belangrijk om mevrouw Tjoë tot slot zelf aan het woord te laten, terwijl zij vertelt over het einde van de Tweede Wereldoorlog.

'De bevrijding herinner ik nog heel goed. Op een dag kregen wij brieven van de Amerikanen. Ze vlogen laag over en gooiden pamfletten met de mededeling: het is afgelopen, nu zijn jullie vrij, jullie mogen terug naar je eigen dorp.'

'Mensen zaten op de berg en zagen dat hun eigen dorp platgebombardeerd was maar niet alle huizen verbrand. Wel een paar waaronder ook mijn eigen huis. Van mijn vaders huis. En toen begonnen mijn ouders te huilen. Ik herinner het me nog heel goed, omdat we geen huizen meer hadden. Terug naar beneden, naar het dorp. Daar hebben we geen huizen meer. En wat nog erger is, de klapperbomen waren ook gebombardeerd. Hele diepe gaten. Ik was kind maar herinner het me nog heel goed. En daarna werden wij geëvacueerd naar Enggros, naar onbewoond eiland Debi. Daar hebben de Amerikanen woningen gebouwd voor de Nafriers, ver van mijn dorp. Ze wilden bij het dorp Nafri het hele oerwoud kappen omdat de Japanners daar schuilden. Mijn ouders hebben niet op Debi gewoond, dat is dat eiland, waar Amerikanen die noodwoningen gebouwd hebben, maar wel in Enggros zelf. Mijn ooms in Enggros zeiden: nee wij bouwen voor jou een huis, dus ze hebben een huis gebouwd.'

Nancy Jouwe

Bronnen

Esther Captain – postdoc onderzoeker erfgoed uva, projectleider Indisch Erfgoed, ministerie vws.
Yvette Kopyn – 'Wat ik je ga vertellen ...!' Het belang van Oral History voor migrantenvrouwen (Amsterdam, tijdschrift *LOVER*, 2005)

Kirsten Hastrup – *Other Histories* (London: Routledge, 1992)

Marshall D. Sahlins – *Islands of History* (Chicago, University of Chicago Press, 1985)

Hein Vanhee – coördinator Digitale verhalenbank Vlaanderen (2003)

PACE, Interview met mevrouw Tjoë (2009)

Pas verschenen boeken

Neles Tebay (2008) **Papua: Its Problems and Possibilities for a Peaceful Solution**

ISBN 979-9381-05-3 – Jayapura, Office for Justice and Peace, Catholic Diocese of Jayapura (SKP) xviii, 182 p.
A collection of outspoken analyses about Papuan issues, published in the Jakarta Post. This edition also marks the 10th anniversary of Sekretariat Keadilan dan Perdamaian Kuskupan Jayapura (SKP – The office for Justice and Peace of the Catholic Diocese of Jayapura) on 1 July 2008

Fred Lardenoye en Rein Bijkerk (red.) (2008) **Veteranen met een missie**

ISBN 978-90-809740-5-0 – Nijmegen, QV Uitgeverij, 121 p., € 12,50

Een boek over humanitaire initiatieven door oud-militairen in voormalige uitzendgebieden, w.o. verrassend veel in voormalig Ned. Nieuw-Guinea. Het waarom staat vermeld in de uitkomsten van het verkennend onderzoek, geïnitieerd door het NCDO en de SVi (Stichting Veteraneninstituut) met veel praktische tips en nuttige adressen.

Leontine E. Visser en Amapon Jos Marey (2008) **Bakti Pamong Praja Papua; di era transisi kekuasaan Belanda ke Indonesia.**

ISBN 978 979 709 385 3 – Jakarta, Kompas, xx + 452 p., € 25,00, incl. verzendkosten binnen Nederland

Een unieke serie verhalen over 17 Papua-bestuurders (tuan bestir), opgeleid in de laat '50-er jaren en vaak werkend in afgelegen gebieden en hun contacten met de bevolking tijdens tournees. Ook aan bod komen de woelige jaren '60, de korte UNTEA-periode, de manipulatie bij de Act of Free Choice en de integratie binnen de Indonesische eenheidsstaat. Velen van hen bleven tot aan hun pensionering in de '90-er jaren in dienst van het Indonesisch bestuur.

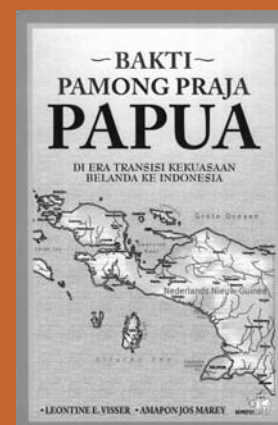
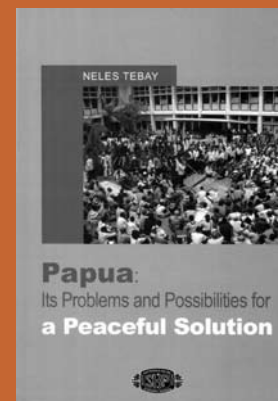
Bestellen bij J.F. Marey Albert Schweitzerlaan 201, 2552 PG Den Haag, postbankrek. 328752, ajfmarey@gmail.com of L.E. Visser. Leontine.Visser@wur.nl.

Jacques H. Teeuwen (2009) **Het Geheim van Nabelan Kabelan.**

ISBN 978-90-8834-566-1 – Soest, Boekscout, 108 p., € 14,95

Na een opleiding te hebben gevolgd op een Bijbelschool en het Wycliff Institute voor bijbelvertalers in Engeland besluit de schrijver om, met zijn gezin, te vertrekken naar de Swartvallei in Nieuw-Guinea om daar als zendeling het evangelie te gaan verkondigen onder de Dani's.

Bestellen: www.boekscout.nl/html/boek.asp?id=596

Bestuur

Piet Bots (interim-voorzitter)
 Rogier Smeele (interim vice-voorzitter)
 Fransje Sollewijn Gelpke (secretaris)
 Peter Waal (penningmeester)
 Harry Kamma
 Rene Kipuw

Staf

Marc Brandes/Erik Koren
 Icof Coelingh
 Carmen Halfhilde
 Dawiday Hanasbei
 Sjoerd Jaarsma
 Koen de Jager
 Nancy Jouwe
 Anke Kamerman

Raad van advies

Otto Ap
 Jone Bos
 Nol Hermans
 Fer Hoekstra
 Eef Mamoribo
 Kees van den Meiracker
 Pim Schoorl
 Jaap Timmer

Colofon

PACE Nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting Papua Cultureel Erfgoed.

Abonnement

PACE Nieuwsbrief verschijnt twee keer per jaar en wordt toegezonden aan PACE donateurs.

Redactie

Koen de Jager
 Nancy Jouwe
 Opmaak
 Sjoukje Rienks
 Huisstijlontwerp
 Pascal Hagens
 Redactieadres
 info@papuaerfgoed.org

Donaties

Uw bijdrage kunt u overmaken op Postbank 9112842 m.v.v. • 'gift' of 'donatie' • minimaal € 15,00 t.n.v. St. Papua Cultureel Erfgoed, Utrecht

St Jacobsstraat 205
 3511 bp Utrecht
 t (030) 604 5422
 f (030) 604 6885
 e info@papuaerfgoed.org
 www.papuaerfgoed.org
 ING 9112842
 KvK nummer: 320 87784

Pas verschenen boeken (vervolg)

Yayasan Anak Dusun Papua (ed.) (2008) **Memahami Hak-Hak Masyarakat Adat Papua**. Abepura-Jayapura, Yadupa, 73 p.

Understanding the Rights of the Indigenous People of Papua contains, among other things, the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, the Manifesto on the Rights of Indigenous Papuan People and information about the Dewan Adat Papua. It should provide the guidelines and references for the indigenous people of Papua to understand their basic rights.

Schenkeningen periode oktober 2008 – mei 2009

Artefacten

- fam. Bartels: rieten rokjes
- fam. Bijvoet: model prauw, gordel, boog en set pijlen
- dhr. L. van Bussel: trom
- mw. M. De Meij: boog en set pijlen
- St. Kampong Hospik, dhr. F. Huijgens: pijlen en bogen
- dames Lamme en van Rooijen: hoofdband, halsversiering, rok, snelhoorn
- dhr. R.T.Pilon: twee kralen schortjes, kam, spatel, vier gevlochten dozen, prauwmodel
- dhr. W. Vink: diverse tassen en netten, hoofdbedekking, borstversiering, vuurmaakgerei, bastvezel doek, twee peddels, hoofdsteen, kettingen en armbanden
- dhr. Sijpveld: boog en set pijlen
- dhr. J. Visser: trom
- erven dhr. De Nie, mw Den Dulk: kam, spatel, gedroogde vogel, mensfiguur
- erven van mw. Wil Oort: trom, schildrijen, dozen, sagobord, bijlsteen, mensfiguur.

Papua Erfgoed in bezit?

Juist mensen thuis hebben vaak boeken, tijdschriften, foto's, filmbeelden, rapporten, dagboeken of kunst- en gebruiksvoorwerpen uit Papua. U kunt bijdragen aan ons werk door uw collectie door ons te laten beschrijven. U kunt het ook in bruikleen geven of schenken. Wij maken goede afspraken met de bruikleener/schenker en zorgen voor verantwoord beheer in nationaal erkende depots.

...aan de boekenkast

- UBA-boekendepot (IWO) Amsterdam: boeken en documenten
- mw. U. van der Heide: 5 plakboeken en berichten
- mw. M. ten Hengel: oude krantenberichten
- dhr. S.J. Jaarsma: boeken.
- dhr. K.J. de Jager: boeken
- dhr. R.C. Mahler: documenten en memories van overgave
- Het Museum Maluku: documenten
- dhr. A Pans: boeken en beschrijvingen
- mw. I. de Vries: 2 tourneeverlagen
- erven L.J. van den Berg ofm, P. Bots ofm: boeken
- erven van mw. Wil Oort: boeken en tijdschriften
- erven van mw. Han van Schaik: boeken

...aan Multi Media

- Hapin: videoband 'de bergen bewegen; over papua's natuur en vooruitgang'
- dhr. K.J. de Jager: dvd over Papua
- dhr. H. Kamma: fotoalbum in bruikleen om te scannen
- KIT: drie series grote foto's
- dhr. A. Pans: dia's
- mw. Van Schaik: foto's, films en filmapparatuur.
- dhr. H. Smits: foto's op dvd
- mw. I. de Vries: cassettebanden met interviews
- erven van mw. Wil Oort: zes fotoalbums

PACE zoekt donateurs

Stichting Papua Cultureel Erfgoed is in 2001 opgericht en streeft naar het digitaal ontsluiten van Papua erfgoed als mondiale bron van kennis en wil Papua erfgoed toegankelijk maken en promoten in Nederland en Papua. U kunt ons helpen onze doelen te verwezenlijken door donateur te worden. Bij een donatie van € 15 per jaar (of meer) ontvangt u bovendien de nieuwsbrief evenals uitnodigingen voor evenementen die wij regulier organiseren.

